

EEN KLEINE TRILOGIE

Of ...hoe het Grote Niets te verslaan ...zoals Bastian Bux deed.

Dirck van Bakkum (MSc.) Clinical-Systemic Anthropologist (moira@ctt.nl www.anthropo-gazing.nl)

Bastiaan Bux wordt door zijn omgeving niet serieus genomen omdat hij teveel boeken verslindt, een rijke fantasie heeft en droomt over een wereld waarin het Grote Niets, dat alle schoonheid en liefde opslokt en vernietigt, verslagen kan worden (Ende 1979).

In zijn Kleine Trilogie vindt de antropoloog Dirck van Bakkum vanuit de dromen uit zijn jeugd, vanuit de vele boeken en vanuit de pijn van vele jonge mannen die hij begeleidde, uiteindelijk de antwoorden die Bastiaan vond.

In 2018 publiceert Dirck van Bakkum een 'Tiny Trilogy', In drie Engelstalige artikelen presenteert van Bakkum een, paradigma verschuivende, antropologisch-systemische blik op de millennia oude, en nog altijd voortdurende, vernietigende botsing tussen Eerste Naties ([inheemse volken](#)) en Tweede Naties (moderne samenlevingen) (van Bakkum 2015). [Indigenous peoples](#) hebben sinds 2007 een officiële status bij de Verenigde Naties.

Eerste Naties kunnen (voort)bestaan zonder Tweede Naties

Het eerste artikel draagt de titel 'Family & Community Continuities'. Het gaat over de werking van Eerste Naties zoals van Bakkum dat leerde van jonge mannen en hun families (deels uit oorspronkelijke culturen) in problemen. Die Eerste Naties bestaan al minstens 100.000 jaar en reproducen zich, biologisch, sociaal en cultureel, met een enorme diversiteit in de meest verschillende milieus op aarde. De auteur zoekt naar hoe Eerste Naties zich kunnen handhaven over duizenden generaties? Hij beweert dat deze gemeenschappen zich via revitaliserende overgangsrituelen, die alle noodzakelijke en gewenste transitieën begeleiden, regelmatig in diep-veilige ruimtes synchroniseren met hun '[animal paradise](#)' toen zij nog geen mensen waren. Eerste naties kunnen alleen bestaan door als sociale systemen, inpassend in hun natuurlijke omgevingen, transgeneratieel collectiverend (als het WIJ van zwermdende spreeuwen) te denken en te handelen. Het telkens kunnen terugkeren naar collectieve paradijselijke belevingen maakte onze menselijke geschiedenis haalbaar zeker gedurende altijd terugkerende tijden van *natural en man-made disasters* (Turner 1969; Bateson 1972; 1979; van Bakkum 2017; van Bakkum 2018).

Tweede Naties kunnen niet (voort)bestaan zonder Eerste Naties

Het tweede artikel beschrijft en analyseert door de ogen van jonge mannen en hun families Tweede Naties. Tweede Naties zijn jong in vergelijking met Eerste Naties. Zij zijn niet ouder dan circa 10.000 jaar (opkomst van de steden en keizerrijken) en kunnen alleen bestaan door te parasiteren op grootfamilies en (plattelands) gemeenschappen van Eerste Naties. Tweede Naties: keizerrijken, natiestaten, wereldreligies en multinationals zijn, naast alle zegeningen, ontwrichtende systemen en structureel individualiserend voor gezinnen en families. Daarmee weken en knippen zij kinderen en volwassenen los uit hun veilige-inbeddende familie- en gemeenschapsbanden (Tjin A Djie en Zwaan 2007/2016; 2013; 2016; Vaught 2017). Michel Foucault's grote zoeken naar hoe macht werkt in natiestaten en in de Europese historische discoursen (dominante communicatie patronen). Hij ziet een unieke vorm van 'pastoraal patroon van domineren' in het ontstaan van de Rooms Katholieke kerk. Dat eeuwenoude communicatie patroon baseert zich op de metafoor 'Omnes et Singulatim': de herder kan door al zijn schapen diep-individueel te kennen onvoorwaardelijk voor zijn kudde zorgen (Foucault 1979) James Scott beschrijft de eeuwenoude kunst van het verzet van Eerste Naties in Azie om niet 'geregeerd' te worden door Empires en Natiestaten (2009). The Indian sociologist Krishan Kumar sees 'empires and nation-states as macro-historical multicultural experiments' (2010).

Balanceren tussen mimetische en etnocentrische reflexen

In het derde artikel beschrijft van Bakkum een radicaal vernieuwend perspectief op processen van in- en uitsluiting in en tussen menselijke groepen (van Bakkum 1999). Zich baserend op Gregory Bateson's,

Andreas Weber's en ander biologische concepties meent hij dat core-business van evolutionaire processen het produceren van verschillen EN overeenkomsten is, in altijd-durende-communicatie met altijd-veranderende omgevingen. Teveel nadruk op verschillen (te weinig van hetzelfde) of teveel hang naar overeenkomsten (teveel van hetzelfde) leidt in de natuur op de lange duur tot uitsterven. Het draait in het cybernetische (stuurmanskunst) systeem denken om een uiterst fragiel balanceren tussen hetzelfde maken (*similarizing*) en verschil maken (*differentiating*). Discriminatie, racisme, ook antisemitisme, en genocide wordt sinds meer dan een eeuw in de antropologie geanalyseerd vanuit het concept ethnocentrisme (Sumner 1906; Bizumic 2014). Ethnocentrisme is, volgens van Bekkum, de evolutionaire impuls, in menselijke gedaante, om het eigene als maatstaf te nemen om andere menselijke groepen waar te nemen en te duiden. Ethnocentrische reflexen, eigen volk eerst, is een evolutionaire impuls. Wij mensen hebben in onze collectieven, volgens Levi-Strauss' analyses van Totemisme en Het Wilde Denken, moeite om een gemeenschappelijke oorsprong met (vreemde) anderen te erkennen (1969a;1969b). Er moet altijd verschil gemaakt worden om evolutionaire variaties te scheppen. Wat ons mensen doet lijden aan elkaar zijn de gestolde verschillen, onnatuurlijke ongelijkheden, die wij als vanzelfsprekend en als door God gegeven willen zien (kasten, klassen, elites, superioriteit van de westerse wetenschap, van techniek, van mannen, van Europa, van mensen over dieren. De evolutie is niet mogelijk, en dus niet denkbaar, zonder een corrigerende kracht, te vooronderstellen, tegenover de dodelijke, ontsprende, impuls om ons verheven in voelen en denken boven andere levende wezens. Die diepe en hardnekkige epistemologische valkuil leidt tot uitroeien van andere groepen mensen. Dieren kennen geen genociden! Gregory Bateson (1972; 1979) en Andreas Weber (2016) laten een tegenkracht (*countervailing power*) zien in de natuur die 'op hol slaan' van ecosystemen in de natuur te voorkomen. Naast ethnocentrische (verschil makende) reflexen noemt van Bekkum die natuurkracht in navolging van Walter Benjamin (1933) **mimetische reflexen**. De mimetische reflex is, volgens Benjamin en recentelijk ook van de etholoog/bioloog Frans de Waal (2012), het vermogen om tijdelijk de ander, de andere groep, te worden. Als je een ander schaadt schaad je zelf. Wij mensen lijden en dreigen ten onder te gaan aan het 'systemisch' onderdrukken van onze collectieve mimetische reflexen. De toekomst zal leren of wij mensen in staat zijn om in onze natiestaten de destructieve vormen van ethnocentrische reflexen op lange termijn in de hand te houden door positieve, collectieve, vormen van mimetische reflexen te koesteren en te stimuleren (Kumar 2010). Politici, journalisten en wetenschappers begeven zich nog weinig op dat pad.

Literatuur

- Gregory Bateson (1972) Steps to an ecology of mind. New York: Bantam.
- Gregory Bateson (1979) Mind and nature. Glasgow: Fontana.
- Dirck van Bekkum (1999) To Belong and To Be Different: Balancing National and Ethnic Loyalties in Male Adolescents, in : Dominant Culture as a Foreign Culture: Dominant Groups in the Eyes of Minorities, J. Mucha (ed.) East European Monographs, Columbia Uni Press.
- Dirck van Bekkum (2015) [First & Second nations: Reframing State-Society Categories by Analyzing Nasjaro's Vicissitudes as Member of a Transnational African-Maroon family-community](#), paper submitted to panel 'Beyond Exoticism: How specific and general are African state-society relations?' at the 6th European Conference on African Studies/ECAS 2015 Paris, 8-10 July 2015.
- Dirck van Bekkum (2017) Jonge Mannen als Klokkenuiders: Antropologisch leren kijken naar falende instituties en transitionele ruimtes, Aspekt Soesterberg (najaar 2017).
- Dirck van Bekkum (2018) Grace and Beauty in Making Artefacts: An Anthropological Gaze upon Crafting in the World, forthcoming in: Clare Burke & Suzanne Spencer-Woods (eds.) (2018) Archaeology: Crafting in the World.
- Walter Benjamin (1933) [The Mimetic Faculty, Doctrine of the Similar](#) In : New German Critique, No. 17, Special Walter Benjamin Issue (Spring, 1979), pp. 65-69
- Boris Bizumic (2014) Who Coined the Term Ethnocentrism? A Brief Report," Journal of Social and Political Psychology, 2, no. 1, 3-10.
- Michel Foucault (1979) [Omnes et Singulatim: Towards a Criticism of Political Reason](#), The Tanner Lectures On Human Values, Delivered at Stanford University.
- Kumar, Krishan (2010) Nation-states as empires, empires as nation-states: two principles, one practice?, Theory and Society, 39, 2, 119-143.
- Claude Levi-Strauss, The Savage Mind, Nicholson and Weidenfeld, London, 1969a.
- Claude Levi-Strauss, Totemism, (with introduction Roger Poole), Penguin, Harmondsworth, 1969b.
- Scott, James C. (2009) The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia, New Haven, CT, Yale Uni Press.
- Sumner, W. G. (1906). Folkways: A study of the sociological importance of usages, manners, customs, mores, and morals. Boston, MA: Ginn and Company.
- Kitlyn Tjin A Djie & Irene Zwaan (2016/2007). Beschermjassen, transculturele hulp aan families. (5e herziene druk) Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Kitlyn Tjin A Djie en Irene Zwaan (2013) De Familieziel, Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.
- Kitlyn Tjin A Djie en Irene Zwaan (2016). Beschermjassen op school: Aandacht voor verschil in het onderwijs, Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Victor Turner (1969). The ritual process: Structure and anti-structure. Aldine Pub. Co., Chicago.
- Sabina E. Vaught (2017) Compulsory Education and the Dispossession of Youth in a Prison School, University of Minnesota Press.
- Frans de Waal (2012) Een tijd voor empathie. wat de natuur ons leert over een betere samenleving, Atlas-Contact, Amsterdam.
- Andreas Weber (2016) Biology of Wonder: Aliveness, Feeling and the Metamorphosis of Science, New Society Publisher, new York.